

Смаль П. М.,

курсант

Навчально-наукового інституту
права та підготовки фахівців для
підрозділів Національної поліції
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

Нагорна О. О.,

старший викладач кафедри
цивільного права та процесу
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
старший лейтенант поліції

ПРИНЦИПИ ГОСПОДАРСЬКОГО ПРАВА У ГОСПОДАРСЬКОМУ КОДЕКСІ УКРАЇНИ

Питання принципів права є досить актуальним в умовах сьогодення з огляду на їх функціональні завдання. Стан сучасного господарського законодавства не є ідеальним. Як слушно відмічає Д. Задихайло, господарське законодавство характеризується надзвичайним обсягом і динамікою, значною кількістю колізій, особливим запитом на системний характер господарсько-правового регулювання, враховуючи комплексну природу його об'єктів [1, с. 7].

У таких умовах особливого значення набувають принципи права як керівні, основоположні засади, що визначають сутність і зміст права, виходячи з моральних, політичних та економічних цінностей суспільства. Принципи права «в силу свого змісту і цінності є фундаментом правничої стратегії, визначають доктринальну цінність правової системи, гармонізують всю систему правових норм, виступають першоджерелом окремих інститутів і норм права (є генетичною підвалиною, хромосомним набором системи права), надають глибокої єдності регулятивним механізмам права, визначають особливості й доктринальні якості галузі права, дають юридичну базу для тлумачення конкретних норм та вирішення суперечливих питань, сприяють правильному пізнанню та застосуванню норм права, вносять упорядкованість у розв'язанні питань, відносно яких є прогалини в праві за конкуренції правових норм та у випадках застосування права за аналогією, служать основою й вихідним положенням для подальшого розвитку правничої доктрини та законодавчих актів» [2].

Видається, що принципи права як найефективніший правовий засіб мають максимально використовуватись законодавцем. Кожен кодифікований акт повинен містити основні положення, в яких обов'язково мають бути визначені основні засади правового регулювання або принципи, які є «правилами гри» для всіх учасників правовідносин, що підпадають під дію його регулювання.

Встановлені правила повинні бути обов'язковими і для законодавця, який приймає нормативні акти, що мають відповідати визначеним принципам права, і для суб'єктів, уповноважених здійснювати правозастосування. Однією з головних ознак кодексу є те, що він «містить загальні принципи, на підставі яких регулюються ці суспільні відносини» [3, с. 200]. Слід зазначити, що попри всю актуальність й ефективність принципів права, визнану на рівні теорії права обов'язковість включення в Кодекс принципів права, в ньому відсутні норми щодо принципів господарського права, а певні принципи, що містяться в окремих статтях Кодексу, не є дієвими через брак юридичної техніки їх викладання.

Частина 1 ст. 5 Кодексу, як слушно відмічає Д. Задихайло, містить одне з «найважливіших досягнень Господарського кодексу України як продукту наукової та законотворчої діяльності, визначаючи, що правовий господарський порядок в Україні формується на основі оптимального поєднання ринкового саморегулювання економічних відносин суб'єктів господарювання та державного регулювання макроекономічних процесів. Визначення вказує на ключові змістовні чинники правового господарського порядку, що водночас є і об'єктами господарсько-правового забезпечення» [4, с. 112]. Забезпечення державою рівного захисту майнових прав усіх суб'єктів господарювання передбачено також і ч. 4 ст. 133 Господарського кодексу України:

- право кожного володіти, користуватися і розпоряджатися своєю власністю, результатами своєї інтелектуальної, творчої діяльності гарантоване ч. 1 ст. 41 Конституції України;
- визнання усіх суб'єктів права власності рівними перед законом;
- право кожного на підприємницьку діяльність, не заборонену законом.

Що стосується нового для господарського права та важливого положення, що закладає основу правового господарського порядку в Україні, яким є оптимальне поєднання ринкового саморегулювання економічних відносин суб'єктів господарювання та державного регулювання процесів, закріпленого ч. 1 ст. 5 Кодексу, то воно вже є обов'язковим у силу його законодавчого закріплення та не потребує багаторазового зазначення в інших правових нормах про те, що воно є обов'язковим для всіх. У той же час слід констатувати, що положення, яке визначає основу всього господарського порядку в Україні, повинне отримати статус одного з провідних принципів господарського права, який має бути розміщений у статті галузевого кодексу саме про принципи господарського права.

Так, відповідно до ст. 6 Кодексу одним із загальних принципів господарювання є свобода підприємницької діяльності в межах, визначених законом, що, по суті, повністю є протилежним за типом правового регулювання принципу, закладеному в ч. 1 ст. 42 Конституції України та повторно викладеному в ст. 5 та ч. 1 ст. 43 Кодексу, про право кожного на підприємницьку діяльність, не заборонену законом. Слід зазначити, що свобода в межах, визначених законом, та право робити все, що не заборонено законом, є

різними типами правового регулювання (загальнодозволений і спеціально дозволений), в основу яких закладаються різні способи правового регулювання. Загальнодозволений тип правового регулювання заснований на поєднанні загального юридичного дозволяння у формі визнання права зі встановленням окремих обмежень (виключень) за допомогою юридичних заборон («дозволено все, крім того, що прямо заборонено нормами права»), тоді як спеціально дозволений тип правового регулювання у своїй основі містить поєднання загальної юридичної заборони зі спеціальним юридичним дозволянням у формі дозволу («заборонено все, крім того, що прямо дозволено нормами права») [3, с. 140]. Принцип свободи підприємницької діяльності в тій редакції, як він викладений у ст. 6 Кодексу, є таким, що звужує права, гарантовані Конституцією України, що є неприпустимим. Крім того, він не узгоджується й з іншими статтями Кодексу, що закріплюють цей принцип (ст. 5 та ч. 1 ст. 43).

Вищевикладене дає підстави дійти висновку, що кодекс, визначаючи основи правопорядку у сфері господарювання та принципи господарювання, містить положення, які є простим дублюванням норм Конституції України, і навіть через брак юридичної техніки викладення іноді є протилежними їй за змістом, до того ж у ньому міститься багато повторів. Проблематика принципів господарського права уявляється самостійним й особливо актуальним об'єктом господарсько-правових досліджень, а тому потребує спеціальних комплексних наукових досліджень з тим, щоб зробити принципи господарського права реальним інструментом господарськоправового регулювання в умовах надзвичайної динаміки розвитку господарського законодавства та існування значної кількості колізій.

Список використаних джерел:

1. Задихайло Д. В. Правові засади формування та реалізації економічної політики держави: автореф. дис. ... д-ра юрид. наук. Харків, 2013. С. 38.
2. Корнієнко М. В. Принципи права в розв'язанні юридичних колізій. *Верховенство права*. 2017. № 2. URL: <http://sd-vp.info/2017/printsipi-prava-v-rozv-yazanni-yuridichnih-kolizij/>
3. Петришин О. В., Погребняк С. П., Смородинський В. С. та ін. Теорія держави і права: підручник. Харків: Право, 2015. С. 366.
4. Задихайло Д. В. Право на підприємницьку діяльність у системі відносин правового господарського порядку. *Вісник Академії правових наук України*. 2011. № 2 (65). С. 111-122.